

ЭХИНАЦЕЯ В УКРАИНЕ. БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ

Составители: В.Н. Самородов, С.В. Поспелов. —
Полтава: Дивосвіт, 2013. — 288 с.

У сучасному світі працівники фармацевтичної промисловості активно вивчають рослини, які використовуються в народній медицині різних країн не тільки для лікування хвороб, а й для підвищення резистентності організму людини. Результати багаторічних досліджень видів роду *Echinacea* Moench (*Asteraceae*) засвідчили, що вони характеризуються великою кількістю корисних властивостей і можливістю поліфункціонального використання. З'ясувалося, що всі органи цих рослин містять мікро- і макроелементи, полісахариди, вітаміни, флавоноїди, дубильні речовини, органічні кислоти тощо. Такий набір біологічно активних речовин обумовлює широке застосування видів роду *Echinacea* в народній та офіційній медицині, тваринництві, продуктах харчування. Зокрема, препарати, виготовлені на основі рослинної сировини, використовують як імуностимулятори, адаптогени, антисептики, антидепресанти при лікуванні гострих і хронічних інфекційних хвороб; вони мають також антивірусні й антимікробні властивості. Зауважимо, що види роду *Echinacea* (ехінацея) знайшли застосування в декоративному квітникарстві й на їх основі виведені нові, дуже цікаві сорти.

© Г.О. РУДИК, М.М. ГАЙДАРЖИ, В.І. МЕНЬШОВА, 2013

ISSN 0372-4123. Укр. ботан. журн., 2013, т. 70, № 6

Представниця американської флори *Echinacea purpurea* (L.) Moench інтродукована в Україні як декоративна рослина на початку XX ст., а *E. angustifolia* DC., *E. pallida* (Nutt.) Nutt., *E. paradoxa* (Norton) Britton, *E. tennesseensis* (Beadle) Small та деякі інші види були введені в культуру наприкінці XX — на початку XXI ст. Значний внесок у розробку агротехніки вирощування та дослідження онтогенезу представників цього роду зробили співробітники Ботанічного саду імені академіка О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка Г.К. Смик і В.О. Меньшова ще у 80-х роках XX ст.; пізніше ці проблеми вивчали на Дослідній станції лікарських рослин Інституту сільського господарства Північного Сходу Національної академії аграрних наук України (с. Березоточа) (А.А. Порада). У ветеринарії дослідженню властивостей видів *Echinacea* багато уваги приділив Л.О. Бегма; у тваринництві — Р.А. Чудак; для вивчення біохімічного складу велика робота була виконана Я.В. Дьяконовою та В.С. Кисличенко, а В.М. Фролов здійснив численні дослідження впливу екстрактів ехінацеї на організм людини. Наприкінці 1990-х років цією культурою почали активно займатися в Полтавській державній аграрній академії (В.М. Самородов і С.В. Поспелов).

На базі Полтавської аграрної академії у 2013 році була проведена міжнародна наукова конференція «Иновационные подходы к изучению эхинацеи», на якій підбили підсумки роботи вчених із проблем дослідження властивостей ехінацеї у тих сферах, де використовують рослини цього роду. Готуючись до конференції, В.М. Самородов і С.В. Поспелов зібрали, систематизували й обробили великий обсяг відповідного матеріалу та підготували бібліографічне видання «Эхинацея в Украине», присвячене результатам вивчення видів роду *Echinacea* майже за 100 останніх років. У цій праці проаналізовано численні публікації, де розглядаються як загальні питання щодо видів *Echinacea*, так і проблеми їх інтродукції та біології, використання в сільському господарстві, різних галузях медицини та харчовій промисловості, науково-популярні видання. Як видно з даних, наведених у хронологічному покажчику, з кожним роком збільшувалася кількість публікацій, присвячених різноманітним аспектам вивчення видів роду *Echinacea*, орієнтуватись у яких часом буває доволі складно.

Рецензована книга містить перелік публікацій, який налічує 1783 найменування книжок, статей, авторських свідоцтв, патентів. У списку авторів — 1434 прізвища дослідників з України, Росії, Білорусі, Латвії, Литви, Молдови, Казахстану, Німеччини. Необхідно підкреслити, що теоретичні та прикладні аспекти наукових досліджень стали основою для захисту 11 докторських і 59 кандидатських дисертацій, оформлення 214 патентів і авторських свідоцтв.

У рецензованому виданні відзначено, що перша публікація, в якій згадувалася ехінацея, датується 1915 роком, друга — 1932, декілька публікацій вийшли у світ у 1950-х і 1970-х роках, а починаючи з 1980-х, їхня кількість зростає, що свідчить про підвищення інтересу до культури ехінацеї та її властивостей. Перші роботи стосувалися в основному проблеми вирощування та особливостей розвитку рослин, а з 1990-х років цією культурою

активно почали займатися біохіміки та медики, робітники харчової промисловості та сільського господарства. Зауважимо, що ехінацея, тобто її різні сорти, почали широко використовуватися в квітникарстві в останнє десятиліття, про що свідчить велика кількість публікацій на цю тему.

Рецензоване видання складається з трьох частин: хронологічного, іменного та предметно-тематичного покажчиків, що дає змогу легко орієнтуватися в книзі та знаходити необхідні публікації.

Підкреслимо, що це вперше в Україні та на теренах СНД видана збірка, яка включає максимально повний перелік публікацій, де охоплено всі напрями досліджень таксонів роду *Echinacea*.

Книга розрахована на фахівців у галузі ботаніки, сільського господарства, медицини, науковців, викладачів і студентів. На нашу думку, рецензована книга може бути корисною і цікавою також широкому загалу читачів-аматорів, що посприяє подальшій популяризації і розповсюдженню такої цінної та корисної культури, як ехінацея.

Однак слід зауважити, що в бібліографічному покажчику є окремі недоліки. На його сторінках чимало газетних публікацій, надрукованих у місцевій або центральній пресі. Матеріали такого роду, інтерв'ю з науковцями та популярні статті на цю тему потрібно було винести в окремий розділ, а не розміщувати їх серед суто наукових публікацій. Загалом книга виграла б від розділення наукової та науково-популярної частин. Корисно було б також зробити окремий перелік тих видань, де надруковані або найчастіше друкуються роботи з цієї тематики.

Але загалом наукова література України поповнилася цікавою та якісною працею — «Эхинацея в Украине», яка допоможе дослідникам охопити весь спектр робіт, проведених упродовж останніх 100 років, і накреслити свій шлях у вивченні властивостей та практичному використанні представників цього цікавого роду.

Г.О. РУДИК, М.М. ГАЙДАРЖИ, В.І. МЕНЬШОВА